FEDINEC CSILLA

A nemzeti kisebbségekről (közösségekről) szóló ukrajnai törvény: tartalmi elemzés[1]

CSILLA FEDINEC
Law of Ukraine on National Minorities (Communities) – Content Analysis
Keywords: Ukraine; national minorities; indigenous peoples; minority politics; kin-states

Az 1980-as évek végétől az etnikai kisebbségekre vonatkozó jogalkotás új szakaszba lépett. Nemzetközi szinten továbbra sem lettek definiálva az alapvető fogalmak, közte a kisebbség definíciója sem, illetve nem történt meg a kisebbségi jogok tételes tisztázása, leginkább politikai iránymutatások születtek, szankciós mechanizmusok nélkül (lásd egyebek között az EBESZ 1990-es Koppenhágai Okmányát, az ENSZ 1992-es kisebbségi jogi Nyilatkozatát, az Európa Tanács 1992-es Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját és az 1995-ben elfogadott Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezményét).[2] Ezzel együtt az Európa Tanács soft law formában az autonómiák szerepe (Gross-jelentés, 2003),[3] a magyar státustörvény (Frunda-jelentés, 2006)[4] kapcsán biztonsági kétségeket is feszegetett.[5]

1 A tanulmány a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) 143523. számú, A kisebbségek parlamenti képviselete nemzetközi összehasonlításban: deskriptív vagy szubsztantív képviselet? c. projektje keretében készült.

2 Vizi Balázs: A kisebbségi jogok védelmének európai színtere napjainkban: normatív rezsim és politikai diskurzus, *Pro Minoritate*, 2018/Tavasz, 4. p.

3 Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1334. (2003) számú határozata szerint az államok belső feszültségeinek oka gyakran az államok oszthatatlansága és az identitás elveinek kettőssége, az államok rugalmas alkotmányos vagy törvényi intézkedésekkel kötelesek megakadályozni az ilyen feszültségek kialakulását, az államterület oszthatatlanságának elve összeegyeztethető az autonómiával, regionalizmussal és föderalizmussal. Tóth Norbert: *A kisebbségi területi autonómia elmélete és gyakorlata. Nemzetközi jogi és összehasonlító jogi analízis*, Nemzetpolitikai Kutatóintézet – L'Harmattan Kiadó, 2014. 74–77. p.

4 Megállapítja többek között, „miután a nemzeti kisebbségeknek mint ilyeneknek nincsen jogi személyiségük, nem lehetnek jogalanyok, így nem lehetnek részei szerződéseknek, illetve egyezményeknek. Azonban kollektív védelemben kell, hogy részesüljenek, és tagjaiknak élvezniük kell azt a lehetőséget, hogy akár önálló jogalanyként, akár jogi személyiséggel ren-

A posztszovjet térségben a legkevésbé engedékeny balti államok 2004 óta az EU és a NATO tagjai; a Kreml revizionista politikájának megnyilvánulásai azt bizonyítják, hogy a balti államok által 1991-ben választott politikai stratégiát illetően minden eszköz helyes és hatékony.[6] Ukrajna ezzel ellentétes úton járt: az ország függetlenségének elnyerésével engedékeny kisebbségi politika, amely 2014 után, az oroszországi agresszió következményeként a multikulturalizmus helyett a kifejezett nemzetállami konstrukció irányába tolódott el, a 2022. február 24-i orosz invázió pedig, a háború bármilyen kimenetele esetén, ezt minden jel szerint visszafordíthatatlanná tette. A háború előtt nyelvi tekintetben mintegy 30%-nyi kisebbség, identitás tekintetében 20%-nál is kevesebb minden bizonnyal jelentősen zsugorodni fog egyebek között amiatt, hogy az orosz nyelvű lakosság jelentős része a háborús sokk – az Oroszország által okozott szörnyű pusztítás – hatására inkább ukránnak vallja majd magát.

Az 1992-es kisebbségi törvény

Az ukrán társadalom etnikai összetétele jellemzőnek tekinthető Közép- és Kelet-Európára, ahol a különböző etnikai csoportok sok évszázadon keresztül keveredtek és meglehetősen nagy kisebbségi csoportokat hoztak létre az első világháború után létrejövő új nemzetállamokban. A mai Ukrajna területén az egyértelmű ukrán többség mellett több kisebbség is évszázadok óta egyazon területen és többé-kevésbé tömbben él, a 100 ezret meghaladó kisebbségek közül a moldovánok, bolgárok, magyarok és románok anyaországukkal határos területen. Két másik etnikai csoport, a lengyelek és a zsidók náluk történelmileg lényegesen nagyobb közösségeket alkottak, de számuk drasztikusan csökkent az évszázadok folyamán a deportálások, etnikai tisztogatások és az elvándorlás következtében. Ugyanakkor az egykori Szovjetunió több népcsoportja, különösen az oroszoké jelentősen megnövekedett a szovjet rezsim által támogatott migráció következtében. A szovjet birodalom legsúlyosabb öröksége volt a posztszovjet államokban, így Ukrajnában is a tituláris nemzet nagyarányú nyelvi és kulturális oroszo-

delkező különböző entitásokat alkotva, felléphessenek az adott nemzeti kisebbség identitásának és kulturális jogainak védelmében. Ezek nem területi vagy területhez kapcsolódó jogok, továbbá elismerésüket és védelmüket jogilag ki kell alakítani mind az adott nemzetállam szintjén, mind pedig a nemzeteken átnyúló (nemzetközi) szinten." Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1735 (2006) sz. ajánlás. A nemzet fogalma. [Ford. Görömbei Sára.] In: Szarka László – Vizi Balázs – Majtényi Balázs – Kántor Zoltán (szerk.): *Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában*, Gondolat Kiadó, 2007, 339. p.

5 Vizi: *i.m.,* 8. p.

6 Jundo-Kaliszewska, Barbara – Włodarska-Frykowska, Agata: National and ethnic minorities and the image of the state in international public relations: a comparative study of Lithuania and Estonia, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej,* 2021/3, 179. p.

sítása.[7] Ezzel összefüggésben az etnopolitika, különösen a nyelvre vonatkozóan mindig megosztó kérdés volt Ukrajnában, ahol az ukrán és az orosz nyelv ingatag egyensúlyban élt egymás mellett. Sokan látták úgy már az 1990-es években, hogy az orosz és az ukrán nyelv közötti választás két politikai és kulturális sarkalatos vonalat szimbolizál: az Oroszországhoz, másfelől Európához és a Nyugathoz való tartozást. Az ukrán nyelv népszerűsítése – soha egyetlen jogszabály sem tért el attól, hogy az ukrán az egyetlen államnyelv – az orosz nyelvnek való történelmi alárendeltségét volt hivatott ellensúlyozni.[8]

A 2022-ig hatályban levő nemzeti kisebbségekről szóló törvényt Ukrajna 1992-ben fogadta el.[9] A jogszabály kizárólag a „nemzeti kisebbség" fogalmat használja, amelyet a 3. cikkben a következőképpen definiál: „A nemzeti kisebbségekhez Ukrajna azon állampolgárainak csoportjai tartoznak, akik nemzetiségük szerint nem ukránok, kinyilvánítják nemzeti öntudatukat és az egymáshoz való viszonyban közösségtudatukat."

A törvény egyebek között egyenlő politikai, szociális, gazdasági s kulturális jogokat és szabadságokat biztosít minden állampolgárnak, támogatja a nemzeti öntudat fejlesztését, védelemben részesíti az állam szuverenitását és területi egységét, az ukrán nép és minden nemzeti kisebbség nyelvét, kultúráját, hagyományait, szokásait, vallási hovatartozását, biztosítja a jogot a nemzetiségi hagyományoknak megfelelő névhasználathoz, tiltja a nemzetiségi alapú diszkriminációt, a nemzetiségi jogokkal élést egyéni és kollektív szinten is elismeri. A jogszabály a kisebbségi jogokat az alapvető emberi jogok részének tekinti (1. cikk), szavatolja minden nemzeti kisebbség számára a nemzeti-kulturális autonómiához való jogot (6. cikk), ami a következőket jelenti: az anyanyelv használata és anyanyelven tanulás vagy az anyanyelv tanulása állami oktatási intézményekben vagy nemzeti kulturális társaságok révén, a nemzeti kulturális hagyományok fejlesztése, a nemzeti szimbólumok használata, a nemzeti ünnepek megünneplése, vallásgyakorlás, az irodalom, a művészet, a tömegtájékoztatás iránti igények kielégítése, nemzeti kulturális és oktatási intézmények létrehozása és minden más olyan tevékenység, amely nem ellentétes a hatályos jogszabállyal.

A törvénynek megfelelően 1993-tól a kisebbségek ügyeivel külön Nemzetiségi Minisztérium foglalkozott, amelyet 1996-ban Állami Bizottsággá szerveztek át. Ez utóbbi 2014-ben szűnt meg, helyét a Kulturális Minisztérium egyik osztálya vette át.[10]

7 Kulyk, Volodymyr: *Revisiting a Success Story: Implementation of the Recommendations of the OSCE High Commissioner on National Minorities to Ukraine, 1994-2001* (CORE Working Paper 6), Hamburg, 2002, 10–11. p.

8 L. részletesen Bilaniuk, Laada – Melnyk, Svitlana: A Tense and Shifting Balance: Bilingualism and Education in Ukraine, *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism,* 2008/3-4, 340–372. p.

9 Law of Ukraine „On National Minorities in Ukraine" No. 2494-XII, 25. 06. 1992, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (letöltve 2022. 12. 30.).

10 Csernicskó István – Tóth Mihály: *A kárpátaljai magyar közösség nemzetiségi és nyelvi jogai. Kárpát-medencei magyar kisebbségjogi kalauz*, Nemzetpolitikai Kutatóintézet, 2021, 14. p.

Etnikai kategorizáció a jogszabályokban

Ha közelebbről megvizsgáljuk a kisebbségi jogok helyzetét Ukrajnában, akkor azt látjuk, hogy nagyrészt nem sikerült koherens közpolitikát kialakítani a kisebbségekkel kapcsolatban, amely inkább az uralkodó elit érdekeitől és preferenciáitól függött. Leonyid Kucsma elnök alatt a kisebbségpolitikáról folytatott nyilvános viták informális tabunak számítottak. Mindeközben Viktor Juscsenko és Viktor Janukovics elnöksége alatt a kisebbségpolitikát többnyire csak bizonyos kisebbségi csoportok (a kormánypárt területileg behatárolt választói) érdekeinek megfelelően alakították ki.[11]

A keleti és a nyugati országrész között már a háború előtt sem volt feloldhatatlan különbség, mert a szovjet örökség mindkét országrészben hagyott több-kevesebb nyomot. Mikola Riabchuk találó megjegyzése szerint a választás az volt, hogy az ukránok vagy feloldódnak a nagyobb orosz nemzetben, vagy átveszik (a néha kellemetlen) nyugati kulturális és politikai mintákat.[12] Ebben jelentett fordulópontot 2013 vége, 2014 eleje: „1991 óta a legradikálisabb kísérlet a posztszovjet politika és rend lebontására", azaz az Euromaidan (a Méltóság Forradalma).[13]

Ukrajna Alkotmánya (1996) három etnikai kategóriát ismer – „ukrán nemzet" (Ukrainian nation), „őslakos népek" (indigenous peoples) és „nemzeti kisebbségek" (national minorities) –, ám ezek között nem tett definitív különbséget. Az első különbségtétel Legfelsőbb Tanács által a krími tatár nép jogainak szavatolásáról az ukrán államban 2014. március 20-án 1140-VII. számmal elfogadott parlamenti határozatban jelent meg.

A kisebbség további kategorizációját tartalmazta a 2017-es oktatási kerettörvény (2017. évi 2145-VIII. sz. törvény), amely az addigi egynyelvű nemzetiségi iskolákban bevezeti a kétnyelvű oktatást. Ezenkívül az érintettek négy kategóriáját állapítja meg: a tituláris nemzet, az őslakos népek, a nemzeti kisebbségek („az Európai Unió valamely hivatalos nyelvén beszélők"), és nincsenek nevesítve, de az utóbbiból következően külön kategóriát képeznek az oroszok. A különbségtételnek nemcsak szimbolikus, hanem tényszerű jelentősége van, lévén a törvény az egyes kategóriákhoz eltérő jogokat társít.[14] A nyelvi szabályozásokat az állam éppen azzal indokolja, hogy az állam-

11 Malyarenko, Tatyana: Between the Soviet Legacy and Opportunism, In: Cordell, Karl – Agarin, Timofey – Osipov, Alexander (eds.): *Institutional Legacies of Communism: Change and Communities in Minority Protection, Routledge*, 2013, 142–144. p.

12 Riabchuk, Mykola: The City and the Myth: Making Sense of the Lviv 'Nationalist' Image, *Aspen Review*, 2020/1, 69. p.

13 Stepanenko, Viktor: Ukraine's Revolution as De-Institutionalization of the Post-Soviet Order, In: Stepanenko, Viktor – Pylynskyi, Yaroslav (eds.): *Ukraine After the Euromaidan: Challenges and Hope*s, Peter Lang, 2015, 30. p.

14 Fedinec Csilla – Csernicskó István: Az 2017-es ukrajnai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma, *Regio,* 2017/3, 278–300. p.

nyelvben járatlan állampolgárok és közösségek nem integrálódnak a társadalomba, nem tudnak részt venni vérkeringésében. A magyar közösség államnyelvtudása minden erőfeszítés ellenére valóban alacsony. A 2001-es népszámlálás szerint a kárpátaljai magyarok 41,3%-a csak anyanyelvén beszélt, ami a határon túli magyar közösségek körében a legrosszabb adat, a Tandem 2016 kutatás viszont már azt mutatta ki, hogy 83,6%-a eltérő szinten, de beszélt ukránul, noha csak alig több mint tíz százaléknak elegendő a tudása bármilyen helyzetre.[15] A vita lényege azonban, hogy ez vajon politikai kérdés-e – törvénnyel lehet rajta változtatni, avagy módszertani – rosszul tanítják, amire a magyar közösség hivatkozik.

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 2017. október 12-i 2189 (2017) sürgősségi határozata[16] az ukrán oktatási kerettörvénnyel kapcsolatban egyebek között arra mutatott rá, hogy felül kell vizsgálni az oktatási törvény nyelvi cikkelyét, hogy különbségtétel nélkül rendelkezzen az őslakos népek és a nemzeti kisebbségek minden tagjára nézve. Ugyanígy a törvénnyel kapcsolatban a Velencei Bizottság 2017. december 11-i véleménye[17] leszögezte egyrészt azt, hogy az oktatási kerettörvény nyelvi cikkelye merőben eltér a kisebbségekkel egyeztetett tervezettől, másrészt azt, hogy aránytalan beavatkozást jelent a kisebbségekhez tartozó személyek meglevő jogaiba.

A 2019-es (állam)nyelvtörvény (2019. évi 2704-VIII. sz. törvény) tárgya – szemben az addigi általános nyelvtörvényekkel – az államnyelv; a magánbeszélgetések és az egyházi szertartások kivételével kizárólagossá tette az államnyelv használatát az államigazgatásban, a közéletben, a kultúrában és a sportban, s korlátozta a kisebbségi nyelvek használatát a tömegtájékoztatásban és az oktatásban. Ezzel jogszabályi formát nyert az államnyelvnek az a megközelítése, amely addig egyedül az Alkotmánybíróság gyakorlatában volt következetes.[18] A jogszabály nem sorolja fel tételesen, de megkülönbözteti az őslakos népeket és a nemzeti kisebbségeket, illetve az őslakos népek és a nemzeti kisebbségek nyelveit.

A kisebbségpolitika inkluzivitását jelző tényezőket figyelembe véve – intézményes keretek, a párbeszéd mechanizmusai és antidiszkriminációs politika – 2014 után az ukrán politikum ugyan adott pozitív jelzéseket, összességében azonban visszalépés történt.[19] Ezzel együtt a 2017-es oktatási kerettörvény és a 2019-es (állam)nyelvtörvény nyomán immár megkerülhetetlenné vált új kisebbségi törvény kidolgozása. A jogalkotó

15 Csernicskó István: *Fények és árnyak Kárpátalja nyelvi tájképéből,* Autdor-Shark, 2019, 153–154. p.

16 Parliamentary Assembly: The new Ukrainian law on education: a major impediment to the teaching of national minorities' mother tongues, Resolution 2189 (2017).

17 Venice Commission, Opinion No. 902 / 2017 CDL-AD(2017)030.

18 Fedinec Csilla – Csernicskó István: A nyelvkérdés Ukrajnában a parlament és az Alkotmánybíróság döntéshozatalában, 1997–2019, *Parlamenti Szemle,* 2020/2. 85–110. p.

19 Haertel, Kateryna: National Minorities in the Post-Revolutionary Era. Is the Ukrainian Government Capable of Inclusive Politics? *Security and Human Rights,* 2021, 16. p.

azonban az 1992-es kisebbségi törvényt nem egy jogszabállyal, hanem kettővel váltotta le: az „Ukrajna őslakos népeiről" szóló 2021. évi 1616-IX. számú törvénnyel[20] és „az ukrajnai nemzeti kisebbségekről (közösségekről)" szóló 2022. évi 2827-IX. számú törvénnyel.

Kis kitérő: a „lengyeltörvény"

2022-ben egyetlen magyar parlamenti párt delegációja járt Ukrajnában, amelyik a látogatás nyomán többek között arra hívta fel a figyelmet, hogy „[a] nyelvtörvény kapcsán pedig, igazságos módon, nem kérünk többet, mint ami a lengyel kisebbségnek is jár Ukrajnában. Az ő jogaikat külön törvényben erős garanciák védik. Ilyen törvényt az ukrán parlament bármikor alkothat a magyarság védelmében is".[21] MTI-hír is lett belőle, és széles körben átvették a különböző sajtótermékek.

Ukrajnában nemzetiség és az anyanyelve nemcsak átfedést, hanem jelentős különbségeket is rejt. Majdnem száz százalékban egybeesik többek között a magyarok és a románok esetében, jelentős számban vannak az orosz anyanyelvűek, de ukrán tudatúak, és van példa arra is, amikor az identitást még őrzik, de a nyelvet már szinte egyáltalán nem, ilyenek például a lengyelek, akiknek alig több mint tíz százaléka beszéli a lengyelt. E fontos különbségtétel nélkül a különböző nemzetiségek nem összehasonlíthatók. Egyebek között azért sem, mert lengyelül beszélő lengyelek nincsenek annyian Ukrajnában, hogy például anyanyelvű iskolájuk legyen, így az oktatás nyelve számukra kevésbé releváns kérdés.

Lényegesebb azonban, hogy nincs is olyan „lengyeltörvény", amely az ukrajnai lengyelekre vonatkozna. A „Lengyel Köztársaság Ukrajna területén tartózkodó állampolgárai számára kiegészítő jogi és szociális garanciák megállapításáról" szóló 2022. július 28-án kelt 2471-IX. számú törvény[22] ugyanis a lengyel állampolgárokat érinti, válaszul a Lengyel Köztársaság „Az ukrán állampolgároknak a fegyveres konfliktusban nyújtott segítségről" szóló 2022. március 12-i törvényére.[23] Az ukrajnai törvénynek a háborús körülmények között leginkább szimbolikus jelentősége van – hiszen amíg fennáll a

20 A törvény elemzését és szövegét lásd Fedinec Csilla: Az őslakosokról szóló ukrajnai törvény. Pro Minoritate, 2023/1. 45-64.

21 Az ukrán ombudsmannal találkozott a delegációnk. Momentum Mozgalom, 2022. 11. 17. <https://momentum.hu/az-ukran-ombudsmannal-talalkozott-a-delegacionk/> (letöltve 2022. 12. 30.).

22 Law of Ukraine „Law on the establishment of additional legal and social guarantees for citizens of the Republic of Poland staying in Ukraine" No. 2471-IX, 28. 07. 2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-20#Text> (letöltve 2022. 12. 30.).

23 Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Dz.U. 2022 poz. 583. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583> (letöltve 2022. 12. 30.).

hadiállapot, aligha indulnak el a lengyelek Ukrajnába –, 18 hónapig garantálja a lengyel állampolgárok számára az Ukrajna területén való legális tartózkodást, valamint az ukrán állampolgárokkal azonos jogok és szabadságok gyakorlását. Így a lengyel állampolgárok: adószámot kaphatnak; a külföldiek és hontalanok munkavállalási engedély nélkül dolgozhatnak; jogosultak szociális juttatásokra; gazdasági tevékenységet folytathatnak; az ukrán állampolgárokkal azonos feltételek mellett részesülhetnek oktatásban.[24]

A 2022-es kisebbségi törvény

Volodimir Zelenszkij, Ukrajna elnöke 2021 júliusában jelentette be, hogy az őslakos népekről szóló törvénnyel párhuzamosan előkészületben van a kisebbségi törvény is. Az államfő külön kitért a fogalomhasználatra: „Most aktívan dolgozunk az Ukrajna nemzeti közösségeiről szóló törvényen. Nem kisebbségek, hanem közösségek! Mert Ukrajnában egyetlen nemzetiség sem érezheti magát kisebbségnek, kevésbé fontosnak, kevésbé védettnek vagy kevésbé boldognak. Senki sem lehet kisebbségben, mert mindannyian Ukrajna polgárai vagyunk [...]."[25] Dmitro Lubinec, a parlament emberi jogi bizottságának elnöke (2022. július 1-je óta emberi jogi ombudsman) hasonló indokolást fogalmazott meg: „A közösségekről van szó, nem a kisebbségekről. [...] A fő gondolat az, hogy senki ne legyen kisebbségben, aki Ukrajnában él és ukrán állampolgársággal rendelkezik. Mindannyian egyenlőek vagyunk a földünkön és az otthonunkban – Ukrajnában. Ezért fontos lépés lesz a nemzeti kisebbségek jogi fogalmának nemzeti közösségekre történő módosítása."[26]

2022 augusztusában Volodimir Kulik, az egyik legtekintélyesebb szakértő a sajtóban igen élesen támadta a tervezetet mind a fogalmi egyenetlenség, mind pedig a nem megfogható normák tekintetében. A kisebbség vagy közösség körüli szélverést a szavakkal való értelmetlen zsonglőrködésnek nevezte és felhánytorgatta, hogy a készülő tervezetet nem küldték meg az illetékes kutatóintézeteknek, például az Akadémia Politikai és Etnikai-nemzeti Tanulmányok Intézetének sem, valamint hozzátette, őszintén meg kell mondani a kisebbségek képviselőinek, hogy „az állam mely kívánságaikat

24 Андрусечко, Петро: Ширший практичний вимір закону про спеціальний статус поляків, проте після війни, *Наш Вибір,* 31. 10. 2022. <https://naszwybir.pl/zakon-pro-spetsialnyj-status-polyakiv/> (letöltve 2022. 12. 30.).

25 Рощенко, Олена: Не нацменшини, а спільноти: Заленський анонсував новий закон, *Українська правда,* 13. 07. 2021, <https://www.pravda.com.ua/news/2021/07/13/7300375/> (letöltve 2022. 12. 30.).

26 Лубінець, Дмитро: Нацменшини чи національні спільноти? Що змінює новий законопроект? *LB.ua,* 30. 09. 2021, <https://rus.lb.ua/blog/dmytro_lubinets/495155_natsmenshini_chi_natsionalni.html> (letöltve 2022. 12. 30.).

hajlandó teljesíteni, és melyeket nem, ahelyett, hogy a »mindenkinek minden jót« hamis látszatát keltenénk".[27]

A jogszabály 2022. november 24-én került a Legfelsőbb Tanács elé, amely gyorsított eljárásban december 1-jén első, december 13-án második olvasatban megszavazta: a név szerinti szavazás alkalmával a jelen levő képviselők 324 igen szavazatával, 2 tartózkodás mellett, 23-an nem szavaztak. A dokumentumot az államfő december 29-én írta alá és december 31-én jelent meg a hivatalos közlönyben.

Már a törvény címéből is kiderül, hogy nem dőlt el a vita a nemzeti kisebbség vagy nemzeti közösség fogalmáról, a jogszabály mindkettőt alkalmazza, identikus értelemben. Ha visszatekintünk az Alkotmány fogalomhasználatáról írottakra, kiderül, hogy mindazonáltal a nemzeti közösség fogalom az alaptörvényben nem fordul elő. Nem különbözik lényegét tekintve az 1992-es és 2022-es kisebbségi törvény a fogalom definíciója tekintetében, annak ellenére, hogy utóbbi jóval terjedelmesebb. Bizonyos passzusokat az új törvény megismétel, mindazonáltal kihagyja a kulturális autonómia fogalmát, annak egyes tartalmi elemei csak közvetetten maradnak meg az által, hogy az új törvény is hivatkozik az ukrajnai nemzetiségek jogainak nyilatkozatára.[28] A jogszabály nóvuma az előző törvényhez képest, hogy beleépíti az 2017-es oktatási kerettörvény és a 2019-es (állam)nyelvtörvény vonatkozó követelményeit. Előbbivel kapcsolatban megerősíti, hogy magánfenntartású oktatási intézményekben továbbra is megmaradhatnak a kisebbségi nyelvek, utóbbival kapcsolatban pedig a könyvkiadás terén tesz engedményt.

A román Külügyminisztérium 2022. december 22-én közzétett terjedelmes nyilatkozatában egyebek között kifejtette, hogy Románia teljes mértékben támogatja Ukrajna európai irányvonalát, és megérti azt a természetes vágyat, hogy felgyorsítsák az EU-hoz való közeledési folyamatot, ugyanakkor rámutat arra, hogy a jogalkotási folyamat idő előtti felgyorsítása ezen a területen jelentősen befolyásolta a nemzeti kisebbségek képviselőivel folytatott konzultációs folyamatot, amelynek a törvény elfogadása előtt érdemben kellett volna zajlania. A Külügyminisztérium hangsúlyozza, többször kérte az ukrán felet, hogy a törvénytervezet kidolgozása és elfogadása során

27 Кулик, Володимир: Законопроєкт про „національні спільноти": неякісний товар у гарному пакуванні, *Українська правда,* 09. 08. 2022, <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/9/7362359/> (letöltve 2022. 12. 30.).

28 Elfogadva 1991. november 1-jén 1771-XII. számmal. Többek között kimondja a nemzetiségi alapon való megkülönböztetés tilalmát (1. cikk), a hagyományos lakóhely megőrzésének biztonságát és közigazgatási egység szervezését nemzetiségi alapon (2. cikk), a kompakt nemzetiségi területeken a nemzetiségi nyelvnek az államnyelvvel egyenlő szintű használatát (3. cikk), a nemzeti jelképek szabad használatát (4. cikk), a nemzetiségek történelmi és kulturális örökségének törvényi védelmét (5. cikk), a kulturális élet teljességét intézményi téren (6. cikk), az anyaországgal való szabad kapcsolattartást (7. cikk). Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine No. 1771-XII, 01. 11. 1991, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12#Text> (letöltve 2022. 12. 30.).

érdemben konzultáljon az ukrajnai román közösséggel. Sajnálatosnak tartja azt is, hogy a törvényt a Velencei Bizottsággal folytatott újabb konzultáció hiányában fogadták el, amelynek véleménye minden bizonnyal hozzájárult volna ahhoz, hogy az e területre vonatkozó európai jogi normák szempontjából átfogó és világos szöveg szülessen, egyebek között annak ellenőrzésével, vajon korábbi ajánlásai hogyan tükröződnek a normaszövegben. A Külügyminisztérium emlékeztet arra, hogy a Románia által átélt tapasztalatok és integrációs folyamatok alapján az Európai Unióhoz való csatlakozásra irányuló erőfeszítésnek alapos reformokon és az összes európai érték elfogadásán kell alapulnia.[29]

A magyar kormány részéről Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára juttatott el közleményt a Magyar Nemzetnek, melyben a fentinél jóval szűkszavúbban mutatott rá, hogy Magyarország megérti és támogatja Ukrajna európai uniós integrációs erőfeszítéseit, felhívja azonban a figyelmet arra, hogy az integrációs folyamat során elfogadott törvényeknek az európai értékeken és nemzetközi normákon kell alapulniuk.[30]

A román és a magyar értékelés közötti lényegi különbség, hogy bár szavakban a bírálatot mindkettő az Ukrajna európai uniós csatlakozásával kapcsolatos normák teljesítéséhez méri, Magyarország valójában a kisebbségi jogok védelmére hivatkozva az ukrajnai oktatási kerettörvény elfogadása óta a NATO–Ukrajna Bizottság munkáját blokkolja, amit a 2022. február 24-én Ukrajna ellen Oroszország által megindított teljes körű katonai invázió, egy a második világháború óta nem látott szörnyű háború közepette is fenntart. A katonai blokk kérdését mind Ukrajnával, mind újabban Svédországgal és Finnországgal kapcsolatosan a szakértők, az európai intézmények, maga a NATO, valamint az Egyesült Államok is a kollektív biztonsággal összefüggő kérdésnek tekintik.[31] Magyarországnak ebben a tekintetben nincs támogatója.

29 Comunicat de presă privind poziția MAE referitoare la adoptarea, de către Rada Supremă a Ucrainei, a Legii privind minoritățile naționale (comunitățile) din Ucraina, 22. 12. 2022, <https://www.mae.ro/node/60649> (letöltve 2022. 12. 30.).

30 Kreft-Horváth Márk: Reagált a magyar kormány Zelenszkijék új, kisebbségekről szóló törvényére, *Magyar Nemzet,* 2022. 12. 30. <https://magyarnemzet.hu/belfold/2022/12/reagalt-a-magyar-kormany-zelenszkijek-uj-kisebbsegekrol-szolo-torvenyere> (letöltve 2022. 12. 30.).

31 *Shelest, Hanna: European security after Russia's war of aggression in Ukraine, Macdonald-Laurier Institute,* 21. 07. 2022. <https://macdonaldlaurier.ca/european-security-after-russias-war-of-aggression-in-ukraine/> (letöltve 2022. 12. 30.).

MELLÉKLET

Ukrajna törvénye „Az ukrajnai nemzeti kisebbségekről (közösségekről)”
(Kijev, 2022. december 13., № 2827-IX)[32]

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa,

kiindulva az ukrán nép – Ukrajna minden polgára nemzetiségétől függetlenül érdekeiből egy szuverén, független, demokratikus, szociális és jogállam kialakításában,

Ukrajna Alkotmánya, az Ukrajnai nemzetiségek jogainak nyilatkozata alapján, az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezménye, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája, a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogairól szóló, Ukrajna Legfelsőbb Tanács által ratifikált egyéb nemzetközi szerződések rendelkezéseinek megfelelően,

arra törekedve, hogy megfelelő feltételeket teremtsen az ukrajnai nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó valamennyi személy jogainak biztosításához és védelméhez, nyelvi, kulturális, etnikai, vallási identitásuk megőrzéséhez és fejlesztéséhez, az ukrán társadalom részeként való teljes körű fejlődésük biztosításához,

tiszteletben tartva a kulturális sokszínűséget és ösztönözve a kultúrák közötti párbeszédet a kölcsönös megértés, a kölcsönös tisztelet és az együttműködés fejlesztése érdekében az Ukrajna területén élő valamennyi személy között, etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási hovatartozástól függetlenül,

biztosítva az ukrán állampolgárok egyenlőségét etnikai hovatartozástól függetlenül,

megszilárdítva az ukrán nemzetet,

elfogadja ezt a Törvényt annak érdekében, hogy meghatározza a társadalmi viszonyok sajátosságait az ukrajnai nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak gyakorlása érdekében.

I. fejezet. ÁLTALÁNOS RÉSZ

1. cikk. A nemzeti kisebbség (közösség) fogalma

1. Ukrajna nemzeti kisebbsége (közössége) (a továbbiakban: nemzeti kisebbség (közösség)) – Ukrajna állampolgárainak olyan kialakult csoportja, amely nem ukrán nemzetiségű, hagyományosan Ukrajna területén, nemzetközileg elismert határain belül él, amelyet közös etnikai, kulturális, történelmi, nyelvi és/vagy vallási jellemzők egyesí-

32 Saját fordítás. Eredeti szöveg: Law of Ukraine „On national minorities (communities) of Ukraine” No. 2827-IX, 13. 12. 2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text> (letöltve 2022. 12. 30.).

tenek, tudatában van hovatartozásának, és amely kifejezi nyelvi, kulturális és vallási identitásának megőrzésére és fejlesztésére irányuló szándékát.

A nemzeti kisebbségek (közösségek) az ukrán társadalom elidegeníthetetlen, integrált és szerves részei.

2. cikk. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogállására vonatkozó jogszabályok

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogállására vonatkozó jogszabályok Ukrajna Alkotmányából, e törvényből, Ukrajna egyéb törvényeiből, valamint Ukrajna nemzetközi szerződéseiből tevődnek össze, amelyeket Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa ratifikált.

2. Ha az Ukrajna által ratifikált nemzetközi szerződés, az e törvényben foglaltaktól eltérő szabályokat állapít meg, a nemzetközi szerződés szabályait kell alkalmazni.

3. cikk. Állami garanciák a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó ukrán állampolgárok jogainak biztosítása és/vagy védelme terén

1. Az állam garantálja Ukrajna nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó állampolgárai (a továbbiakban: nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek) számára az e Törvény 5. cikkében foglalt jogokat.

2. Az állami integrációs politika magában foglalja a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek akaratával szembeni asszimilációt célzó politika és gyakorlat elutasítását és az ilyen személyek védelmét minden olyan cselekedettel szemben, amely ilyen asszimilációra irányul.

3. Az állam garantálja a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek számára a jogaik, szabadságaik és törvénnyel védett érdekeik védelmét a törvénynek megfelelően.

4. cikk. A diszkrimináció tilalma

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek a törvény előtt egyenlőek, és joguk van az egyenlő jogi védelemhez.

2. Tilos a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek bármilyen közvetlen vagy közvetett diszkriminálása.

Nem minősülnek diszkriminációnak azok a törvényes, objektíven megalapozott céllal megvalósuló intézkedések, amelyek a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogai és szabadságai gyakorlásának lehetőségeiben fennálló jogi vagy ténybeli egyenlőtlenségek megszüntetésére irányulnak.

II. fejezet. A NEMZETI KISEBBSÉGEKHEZ (KÖZÖSSÉGEKHEZ) TARTOZÓ SZEMÉLYEK JOGAI, SZABADSÁGAI ÉS KÖTELEZETTSÉGEI

5. cikk. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogai, szabadságai és kötelezettségei

1. Ukrajna állampolgárai számára, függetlenül etnikai hovatartozásuktól, a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozásuktól garantáltak az Ukrajna Alkotmányában foglalt egyenlő polgári, politikai, szociális, gazdasági, kulturális és nyelvi jogok és szabadságok.

2. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személynek ezen kívül joga van a következőkhöz:

1) önazonosság;

2) civil egyesületek és a békés gyülekezés szabadsága;

3) nézeteinek és meggyőződéseinek, a gondolatainak szabad kifejtése, szólás-, lelkiismereti és vallásszabadság;

4) részvétel a politikai, gazdasági és társadalmi életben;

5) a nemzeti kisebbség (közösség) nyelvének használata;

6) oktatáshoz való hozzáférés, többek között a nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvein;

7) a nemzeti kisebbség (közösség) kulturális identitásának megőrzése.

3. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak felsorolása e cikk második pontjában nem teljes körű. Az ilyen személyek számára egyéb jogok és szabadságok is biztosíthatók a törvénnyel összhangban.

4. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személy Ukrajna területén egyedül vagy más nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyekkel együttesen gyakorolhatja az e törvény által biztosított jogokat és szabadságokat.

5. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személy köteles betartani Ukrajna Alkotmányát és törvényeit, védelmezni Ukrajna állami szuverenitását és területi integritását, tiszteletben tartani az ukrán nemzet, valamennyi nemzeti kisebbség (közösség) és Ukrajna őslakos népeinek nyelvét, kultúráját, hagyományait, szokásait, vallási identitását, valamint elősegíteni a nemzeti kisebbség (közösség) integrációját az ukrán társadalomba.

6. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogai és szabadságai a törvénnyel összhangban korlátozhatók, ha ez a korlátozás egy demokratikus társadalomban szükséges.

A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak gyakorlása és/vagy védelme során tilos népszerűsíteni és propagálni a terrorista államot (agresszor államot) és intézményeit, az orosz náci totalitárius rendszert, az orosz náci totalitárius rendszer ukrajnai katonai inváziója szimbólumait, a terrorista állam (agresszor állam) hatóságai képviselőit és azok cselekedeteit, amelyek pozitív színben tüntetik fel a terrorista államot (agresszor államot), indokoltnak vagy jogosnak tüntetik fel az Orosz Föderáció mint terrorista állam Ukrajna elleni fegyveres agresszióját, Ukrajna területének megszállását.

6. cikk. Az önazonossághoz való jog

1. Ukrajna minden polgárának joga van szabadon eldönteni, hogy valamely nemzeti kisebbséghez (közösséghez) (több nemzeti kisebbséghez (közösséghez)) tartozónak tekinti-e magát. Az ilyen döntés vagy joggyakorlás nem lehet a kárára az ilyen személynek. Senki sem kényszeríthető arra, hogy nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozónak vallja magát. Ha egy személynek szüksége van a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek számára biztosított jogok gyakorlására, elegendő, ha kifejezi ezen jogok gyakorlására irányuló igényét.

2. Tilos Ukrajna állampolgárát bármilyen formában arra kényszeríteni, hogy elismerje hovatartozását, megtagadja vagy megváltoztassa valamely nemzeti kisebbséghez (közösséghez) való tartozását.

3. Ukrajna állampolgárának joga van utó-, apai és vezetéknevéhez, figyelembe véve annak a nemzeti kisebbségnek (közösségnek) a szokásait, amelyhez tartozik.

Ha annak a nemzeti kisebbségnek (közösségnek) a szokásai szerint, amelyhez a személy tartozik, a vezetéknév vagy az apai név nem része a névnek, úgy az ukrán állampolgárságot, a különleges jogállást tanúsító okmányokban a személy írásbeli kérelme alapján csak a név közösségen belül elfogadott részeit kell feltüntetni, a születési anyakönyvi kivonatban pedig - az apa és az anya nevét.

Ukrajna állampolgárainak joguk van visszaállítani nemzetiségük szerinti vezetéknevüket, utónevüket és apai nevüket az érvényes eljárásrendnek megfelelően.

7. cikk. A civil egyesületek és békés gyülekezések szabadsága

1. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személynek joga van a törvénynek megfelelően részt venni a nemzeti kisebbségek (közösségek) közhasznú egyesületeinek megalakításában és tevékenységében, békés gyülekezésre jogaik és szabadságaik gyakorlása és védelme, a közérdekek, különösen a gazdasági, szociális, kulturális, nyelvi, környezetvédelmi és egyéb érdekek kielégítése, valamint az ukrán társadalomba való integrációjuk érdekében.

2. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személynek a nemzeti kisebbség (közösség) valamely közhasznú egyesületében való részvétele vagy annak elmulasztása nem lehet alapja az Alkotmányban és Ukrajna törvényeiben meghatározott jogai és szabadságai korlátozásának.

8. cikk. Nézetek és vélemény, a gondolatok szabad kifejtése, szólás-, lelkiismereti és vallásszabadság

1. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személynek joga van a nézetek és meggyőződések, a gondolat, a szólás, a lelkiismeret és a vallás szabad követéséhez és kifejezéséhez.

A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személynek joga van ahhoz, hogy szabadon gyűjtsön, tároljon, használjon és terjesszen információkat nemzeti kisebbsége (közössége) nyelvén szóban, írásban vagy bármilyen más módon.

2. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személy bármilyen vallást gyakorolhat vagy dönthet úgy, hogy egyiket sem gyakorolja, szabadon gyakorolhatja egyénileg vagy közösségben a vallását és vehet részt szertartásokon, folytathat vallási tevékenységet, és a törvényben előírt módon vallási szervezeteket alakíthat.

9. cikk. Részvétel a politikai, gazdasági és társadalmi életben

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyeknek joguk van részt venni a választásokon és népszavazásokon, szabadon választani és megválasztatni az államhatalmi és a helyi önkormányzati szervekbe, egyenlő joguk van a közszolgálathoz és a helyi önkormányzati szervekhez való hozzáféréshez, valamint az ország gazdasági és társadalmi életében való egyenlő részvételhez, beleértve az adott nemzeti kisebbség (közösség) kultúrájának, hagyományainak és identitásának megőrzésével és előmozdításával kapcsolatos ügyeket is.

10. cikk. A nemzeti kisebbség (közösség) nyelvének használatához való jog

1. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személynek joga van nemzeti kisebbsége (közössége) nyelvének szabad és akadálytalan használatához a magánéletben és a nyilvánosság előtt, szóban és írásban, a törvénnyel nem ellentétes korlátok között.

2. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek által szervezett és tartott nyilvános rendezvények (találkozók, konferenciák, gyűlések, kiállítások, tanfolyamok, szemináriumok, képzések, viták, fórumok, egyéb nyilvános rendezvények) az érintett nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvén is megtarthatók.

3. Egy nemzeti kisebbség (közösség) közhasznú egyesülete által szervezett kulturális, művészeti, szórakoztató rendezvények az adott nemzeti kisebbség (közösség) nyelvén is megtarthatók. Az ilyen rendezvények moderálása (konferálása) az érintett nemzeti kisebbség (közösség) nyelvén is történhet. A szervező az ilyen rendezvény látogatóinak (nézőinek) kérésére biztosítja a moderálás (konferálás) szinkron- vagy konszekutív tolmácsolását államnyelvre, ha az ilyen kérés legkésőbb 48 órával a rendezvény előtt beérkezik.

A kulturális, művészeti és szórakoztató rendezvényekről szóló hirdetmények, plakátok, egyéb tájékoztató anyagok a szervezők döntése alapján az adott nemzeti kisebbség (közösség) nyelvén is sokszorosíthatók, figyelembe véve az Ukrajna „Az ukrán mint

államnyelv működésének biztosításáról" szóló törvény[33] 23. cikkének harmadik[34] és ötödik[35] pontjában meghatározott követelményeket.

4. A nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvei a törvénynek megfelelően használhatók a tömegtájékoztatási eszközökben.

A nemzeti kisebbségeknek (közösségeknek) joguk van saját tömegtájékoztatási eszközök létrehozására a törvénynek megfelelően.

5. A nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvén az állami és/vagy helyi költségvetés terhére kiadott kiadványokra nem vonatkoznak az „Ukrajna törvénye az ukrán mint államnyelv működésének biztosításáról" 26. cikke első pontja első bekezdésének[36] követelményei.

A nemzeti kisebbségek (közösségek) jogainak érvényesítésére létrehozott szakkönyvkereskedések tevékenységére nem vonatkoznak az „Ukrajna törvénye az ukrán mint államnyelv működésének biztosításáról" 26. cikke második pontja első bekezdésében[37] foglalt követelmények.

33 L. a 2019-es (állam)nyelvtörvény (2019. évi 2704-VIII. sz. törvény).

34 A kulturális, művészeti és szórakoztató rendezvényekről szóló hirdetmények, plakátok és egyéb tájékoztató anyagok, valamint a belépőjegyek államnyelven készülnek. A hirdetményekben, plakátokon és egyéb tájékoztató anyagokban az államnyelv mellett más nyelvek használata is megengedett, ugyanakkor a más nyelvű szöveg nem lehet nagyobb terjedelmű és betűtípusú, mint az államnyelvű szöveg. A betűméretre vonatkozó követelmények nem kötelezőek az előadóművészek, együttesek nevének és a védjegyoltalom alatt álló művek (áruk és szolgáltatások védjegyei) írásakor.

35 A múzeumi üzletmenet és a művészeti kiállítások nyelve az államnyelv.
A múzeumi nyilvántartásokat a múzeumokban minden tulajdonformában állami nyelven vezetik. A múzeumokban és a művészeti kiállításokon kiállított múzeumi tárgyakról szóló információk államnyelven kerülnek bemutatásra. Az államnyelv mellett a múzeumi tárgyakra vonatkozó információk más nyelveken is feltüntethetők. A múzeumi tárgyakról szóló írásos információkban a más nyelvű felirat az államnyelvű felirat alatt vagy jobb oldalán található. A múzeumi tárgyakra vonatkozó információk szövegének betűmérete az államnyelven nem lehet kisebb, mint a megfelelő szöveg betűmérete egy másik nyelven. A múzeumi tárgyakról szóló audiovizuális információk államnyelven nem lehetnek kevésbé olvashatóak, hallhatók és érthetők, mint a megfelelő idegen nyelvű információk.
A múzeum- vagy kiállításlátogatásra szóló belépőjegyek, a kiállításokról szóló nyilvános hirdetések államnyelven készülnek. A belépőjegyeken szereplő információk más nyelven történő megkettőzése megengedett. A belépőjegyeken szereplő más nyelvű szöveg betűmérete nem lehet nagyobb, mint az államnyelvű szöveg betűmérete.
A múzeumról vagy kiállításról szóló információs termékek államnyelven, és szükség esetén más nyelveken is készülnek.

36 A kiadó, amely szerepel a kiadói termékek kiadóinak, gyártóinak és forgalmazóinak állami nyilvántartásában, köteles az általa az adott naptári évben kiadott könyvek legalább 50 százalékát az államnyelven megjelentetni.

37 Az államnyelven megjelent könyvkiadványok aránya az egyes könyvesboltokban vagy más könyvforgalmazó intézményekben megvásárolható könyvcímek teljes számából legalább 50 százalék.

6. A nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személy kérésére az adott nemzeti kisebbség (közösség) nyelvét lehet használni a sürgősségi segítségnyújtás során, ha az a felek számára elfogadható (érthető).

7. A hagyományosan nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek által lakott településeken, vagy ahol az ilyen személyek a lakosság jelentős részét teszik ki, a helyi önkormányzati szervek, közösségi vállalkozások tábláin a hivatalos nevek államnyelven kivitelezett feliratai az illetékes falusi, települési, városi tanácsok döntése alapján a nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvén is feltüntethetők jobb oldalon vagy alul.

8. A hagyományosan nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek által lakott településeken, vagy ahol az ilyen személyek a lakosság jelentős részét teszik ki, az általános tájékoztatásra szolgáló információk (közlemények, amelyek többek között szerződéskötésre vonatkozó nyilvános ajánlatot tartalmaznak, útjelzők, útmutatók, irányjelzők, táblák, üzenetek, feliratok és egyéb nyilvánosan elhelyezett szöveges, képi és hangos információk, amelyeket arra használnak vagy használhatnak, hogy korlátlan számú személyt tájékoztassanak árukról, munkákról, szolgáltatásokról, egyes gazdasági szereplőkről, vállalatok vagy önkormányzatok hivatalos személyeiről vagy tisztségviselőiről) a nemzeti kisebbség (közösség) nyelvén is kihelyezhetők az illetékes falusi, nagyközségi vagy városi tanács határozata alapján.

9. Azokon a településeken, ahol hagyományosan nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek élnek, vagy ahol ezek a személyek a lakosság jelentős részét teszik ki, megengedett a választási kampányanyagok terjesztése az államnyelven és az érintett nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvén.

10. A nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvei használatának sajátosságait, többek között, de nem kizárólagosan, a topográfiai információk nyújtása, a hatóságokkal való kommunikáció, beleértve a sürgősségi segítségnyújtást is a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek által hagyományosan lakott területeken, vagy ahol az ilyen személyek a lakosság jelentős részét teszik ki, az ilyen személyek kérésére, és amennyiben a kérés megfelel a valós szükségleteknek, az Ukrajna Miniszteri Kabinetje által jóváhagyott módszertan határozza meg, az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezménye és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája főbb rendelkezései alapján.

11. cikk. Az oktatáshoz való jog

1. A nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvhasználatának sajátosságait az oktatási folyamatban Ukrajna törvénye „Az oktatásról”[38] és az e területre vonatkozó külön törvények határozzák meg.

38 Szövegét magyarul lásd: Fedinec Csilla – Csernicskó István: Ukrajna 2017. szeptember 5-én kelt 2145-VIII. sz. törvénye „Az oktatásról”. *Regio,* 2017/3, 260-277. p. <http://real.mtak.hu/65747/1/185_302_2_PB_u.pdf> (letöltve 2022. 12. 30.).

2. Az állam támogatja a pedagógiai és a tudományos-pedagógiai dolgozók képzését és továbbképzését a nemzeti kisebbségek (közösségek) nyelvein.

3. A magánszemélyek és/vagy jogi személyek költségén teljes körű általános középfokú oktatást nyújtó magánoktatási intézményeknek, többek között a nemzeti kulturális társaságok és a nemzeti kisebbségek (közösségek) képviselői által alapított intézményeknek joguk van szabadon megválasztani az oktatási folyamat nyelvét (kivéve az állami támogatásban részesülő oktatási intézményeket), és kötelesek biztosítani, hogy a tanulók az állami normáknak megfelelően elsajátítsák az államnyelvet.

12. cikk. A nemzeti kisebbség (közösség) kulturális identitásának megőrzéséhez való jog

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyeknek joguk van:

1) kulturális, nyelvi, vallási identitásuk, hagyományaik és szokásaik megőrzésére és fejlesztésére, kultúrájuk vívmányainak (örökségének) hasznosítására, kulturális örökségük megőrzésére és gyarapítására;

2) a történelmükkel és kultúrájukkal kapcsolatos események megünneplésére (méltatására).

2. Az állam elősegíti és támogatja:

1) a nemzeti kisebbségek (közösségek) történelmi emlékhelyeinek feltárását és rendezését, biztosítja a nemzeti kisebbségek (közösségek) kulturális örökségét képező tárgyak védelmét. A nemzeti kisebbségek (közösségek) Ukrajna területén található történelmi, kulturális és vallási emlékei az ukrán kultúra részét képezik;

2) a nemzeti kisebbségek (közösségek) történelmének és kultúrájának tanulmányozását;

3) a nemzeti kisebbségek (közösségek) kulturális és művészeti rendezvényeinek megtartását.

3. Az állam biztosítja, hogy a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek tanulmányozzák Ukrajna történelmét és kultúráját.

III. fejezet. A NEMZETI KISEBBSÉGEKKEL (KÖZÖSSÉGEKKEL) KAPCSOLATOS ÁLLAMI POLITIKA

13. cikk. A nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos állami politika

1. A nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos állami politika céljai a következők:

1) a nemzeti kisebbségek (közösségek) etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitása fejlődésének előmozdítása;

2) a nemzeti kisebbségek (közösségek) integrálása az ukrán társadalomba az emberi és polgári jogok és szabadságok elismerése alapján;

3) az etnikumközi tolerancia és kölcsönös tisztelet normáinak kialakítása az ukrán társadalomban;

4) a nemzeti egység erősítése és az ukrán társadalom multikulturalizmusának biztosítása.

2. A nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos állami politika a következő elveken alapul:

1) a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmének szerves részeként;

2) a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek megkülönböztetésmentessége;

3) a nemzeti kisebbséghez (közösséghez) tartozó személy azon jogának elismerése, hogy szabadon megválaszthassa és szabadon visszaállíthassa nemzeti kisebbséghez (közösséghez) való tartozását, kifejezhesse önazonosságát és identitását;

4) annak biztosítása, hogy a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek szabadon gyakorolhassák etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk megőrzéséhez és fejlesztéséhez fűződő jogaikat és érdekeiket;

5) a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek inkluzív bevonása – többek között a közhasznú egyesületeiken keresztül – a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos állami politika kialakításába és végrehajtásába a kormányzat minden szintjén;

6) a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek integrálása az ukrán társadalomba az emberi és polgári jogok és szabadságok elismerése alapján;

7) a nemzeti kisebbségek (közösségek) kényszerű asszimilációjának megakadályozása;

8) az idegengyűlölet megnyilvánulásai, a faji, etnikai, vallási gyűlöletkeltés elleni fellépés;

9) az egyes etnikumok közötti konfliktusok megelőzése, a nemzeti kisebbségek (közösségek) felhasználása más államok által a lakóhelyük szerinti regionális autonómiára és Ukrajna integritásának megsértésére;

10) kölcsönös tisztelet, kölcsönös megértés és együttműködés Ukrajna területén élő valamennyi személy között, etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási hovatartozásra és identitásra való tekintet nélkül.

3. Az állam garantálja a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságjogainak védelmét és biztosítja azok megvalósulását azáltal, hogy az állami politika területén olyan intézkedéseket hajt végre, amelyek célja az önazonosságuk és identitásuk megőrzése, fenntartása és fejlesztése, valamint az ukrán társadalomba való beilleszkedésük.

14. cikk. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak megvalósítására irányuló intézkedések pénzügyi támogatása

1. A nemzeti kisebbségek (közösségek) jogainak és szabadságjogainak megvalósítását szolgáló intézkedések végrehajtásához szükséges kiadásokat Ukrajna állami

költségvetésének terhére külön költségvetési program keretében, a helyi költségvetések pénzeszközei, valamint más, törvény által nem tiltott források terhére kell biztosítani.

2. A nemzeti kisebbségek (közösségek) közhasznú egyesületei versenyeztetés alapján pénzügyi támogatást kaphatnak programok (projektek, tevékenységek) megvalósításához Ukrajna állami költségvetésének, helyi költségvetéseknek a terhére, az Ukrajna Miniszteri Kabinetje által meghatározott eljárással összhangban.

15. cikk. A nemzeti kisebbségek (közösségek) területén az állami politika kialakítását és végrehajtását biztosító központi végrehajtó szerv hatásköre

1. A nemzeti kisebbségek (közösségek) területén az állami politika kialakítását és végrehajtását biztosító központi végrehajtó szerv:

1) általánosítja a nemzeti kisebbségekre (közösségekre) vonatkozó jogszabályok alkalmazásának gyakorlatát, javaslatokat dolgoz ki a jogalkotási és egyéb normatív jogi aktusok javítására;

2) a törvényben meghatározott hatáskörökön belül szabályozási és jogi támogatást nyújt a nemzeti kisebbségeknek (közösségeknek);

3) ellenőrzi a nemzeti kisebbségekre (közösségekre) vonatkozó jogszabályok betartását, beleértve Ukrajna nemzeti kisebbségekre (közösségekre) vonatkozó nemzetközi kötelezettségeinek teljesítését;

4) statisztikai adatokat gyűjt és elemez az Ukrajnában működő nemzeti kisebbségek (közösségek) állami egyesületeinek számáról és típusairól;

5) intézkedéseket tesz a nemzeti kisebbségek (közösségek) identitásának megőrzésére és fejlesztésére, kulturális, nyelvi, információs és egyéb igényeik kielégítésére;

6) együttműködik a központi és helyi végrehajtó hatóságokkal, helyi önkormányzati szervekkel a nemzeti kisebbségek (közösségek) érdekében;

7) a nemzeti kisebbségek (közösségek) közéleti szervezeteinek képviselői részvételével konzultációkat folytat a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek törvényben meghatározott jogaival és szabadságaival kapcsolatos kérdésekről;

8) figyelemmel kíséri a nemzeti kisebbségek (közösségek) közhasznú egyesületeinek tevékenységét;

9) tudományos kutatásokat szervez a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatban, valamint kapcsolatokat épít hazai és külföldi kutatóintézetekkel és oktatási intézményekkel az ilyen kutatások végzésével kapcsolatos tapasztalatcsere érdekében;

10) kapcsolatot épít és koordinálja a munkát a külföldi államok azon illetékes szerveivel, amelyek hatáskörébe tartozik a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos politika végrehajtása;

11) elősegíti Ukrajna más államokkal való nemzetközi együttműködésének bővítését a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak megvalósítása terén;

12) gyakorolja a törvényben meghatározott egyéb hatásköröket.

2. A központi végrehajtó szerv, amely biztosítja az állami politika kialakítását és végrehajtását a nemzeti kisebbségek (közösségek) területén, Ukrajna „A központi végrehajtó szervekről" szóló törvényével[39] összhangban tanácsadó testületet hoz létre, amelynek tagjai között vannak a nemzeti kisebbségek (közösségek) társadalmi szervezeteinek képviselői is, valamint szükség esetén más állandó vagy ideiglenes tanácsadó és konzultatív szerveket.

16. cikk. A Krími Autonóm Köztársaság Minisztertanácsának, a helyi államigazgatásnak a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos állami politika végrehajtásával összefüggő hatásköre

1. A Krími Autonóm Köztársaság Minisztertanácsa, a helyi államigazgatási szervek saját hatáskörükben biztosítják Ukrajna jogszabályainak végrehajtását a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatban, beleértve a nemzeti kisebbségek (közösségek) nemzeti és kulturális fejlődésének állami és regionális programjait.

Az e rész első bekezdésében meghatározott feladatok teljesítése érdekében a Krími Autonóm Köztársaság Minisztertanácsa, a helyi államigazgatási szervek szükség esetén létrehozhatnak a nemzeti kisebbségek (közösségek) ügyeivel foglalkozó szervezeti egységeket.

17. cikk. A helyi önkormányzati szervek hatásköre a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos állami politika végrehajtása területén

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak biztosítása érdekében a helyi önkormányzati szervek

1) hozzájárulnak a nemzeti kisebbségek (közösségek) kulturális és etnikai identitásának megőrzéséhez és fejlesztéséhez a nemzeti kisebbségek (közösségek), nemzeti és kulturális társaságok közhasznú egyesületei tevékenységének támogatásával;

2) megvalósítják a településközösségek, járások, megyék társadalmi-gazdasági és kulturális fejlődésének tervezését, figyelembe véve az ilyen személyek etnikai, kulturális és egyéb igényeit, valamint identitásuk megőrzésének és fejlesztésének szükségességét, a jogok és szabadságok védelmét és biztosítását;

3) gyakorolják a törvényben előírt egyéb hatásköröket.

18. cikk. Nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) foglalkozó tanácsadó testületek

39 Law of Ukraine „About central bodies of executive power" No. 3166-VI, 17. 03. 2011 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#n2> (letöltve 2022. 12. 30.).

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek érdekeinek figyelembevétele és az e törvényben előirányzott jogok és szabadságok megvalósítása céljából a helyi államigazgatási szervek, a helyi önkormányzati szervek, azok tisztviselői hatáskörébe utalt kérdések megoldása során a nemzeti kisebbségek (közösségek) társadalmi szervezeteinek kezdeményezésére e szervek, azok tisztviselői konzultatív, tanácsadó és egyéb kisegítő testületeket (a továbbiakban: nemzeti kisebbségi (közösségi) tanácsadó testületek, amelyekben a nemzeti kisebbségek (közösségek) társadalmi szervezeteinek képviselői is részt vesznek) hozhatnak létre.

2. A helyi államigazgatási szervek, a helyi önkormányzati szervek és tisztviselőik határozattervezeteit a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek e törvényben előirányzott jogainak és szabadságainak végrehajtásával kapcsolatos kérdésekben a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) foglalkozó tanácsadó testületek elé terjesztik megvitatásra, amennyiben ilyeneket létrehoznak.

A nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) foglalkozó tanácsadó testületek javaslatai és észrevételei ajánlás jellegűek, és az illetékes szervek és tisztviselők számára kötelezően megfontolandók. A helyi államigazgatási szervek, a helyi önkormányzati szervek és tisztviselőik kötelesek tájékoztatni a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) foglalkozó illetékes tanácsadó testületeket a benyújtott javaslatok elbírálásának eredményéről a beérkezéstől számított tíz napon belül.

3. A nemzeti kisebbségek (közösségek) tanácsadó testületei megalakításának eljárását, tevékenységének fő irányait és formáit a nemzeti kisebbségek (közösségek) tanácsadó testületeiről szóló, az illetékes helyi államigazgatási szervek, helyi önkormányzati szervek által jóváhagyott rendelet határozza meg.

19. cikk. Nemzeti kisebbségek (közösségek) központja

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek érdekeinek kiegyensúlyozott figyelembevétele, a nemzeti kisebbségek (közösségek) közéleti szervezetei tevékenységének előmozdítása céljából a Krími Autonóm Köztársaság Minisztertanácsa, a megyei, kijevi és szevasztopoli városi államigazgatás az ilyen közéleti szervezetek kezdeményezésére létrehozza az érintett közigazgatási egység nemzeti kisebbségek (közösségek) központját (a továbbiakban: nemzeti kisebbségek (közösségek) központja). A Nemzeti Kisebbségek (Közösségek) Központjának létrehozására és működésére vonatkozó eljárást a nemzeti kisebbségek (közösségek) területén az állami politika kialakítását és végrehajtását biztosító központi végrehajtó szerv határozza meg.

2. A nemzeti kisebbségek (közösségek) központjának működéséhez a Krími Autonóm Köztársaság Minisztertanácsa, a megyei, a kijevi és a szevasztopoli városi államigazgatás megfelelő helyiségeket biztosít.

A nemzeti kisebbségek (közösségek) központja működését a Krími Autonóm Köztársaság Minisztertanácsának, a megyei, kijevi és szevasztopoli városi állami közigazgatás nemzeti kisebbségek (közösségek) ügyében illetékes alosztálya biztosítja. A

Nemzeti Kisebbségek (Közösségek) Központja helyet adhat a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) foglalkozó tanácsadó testületek üléseinek is.

A nemzeti kisebbségek (közösségek) hagyományos lakóhelyén a nemzeti kisebbségek (közösségek) társadalmi szervezeteinek kezdeményezésére a falusi, települési és városi tanácsok létrehozhatják az adott területi közösség Nemzeti Kisebbségek (Közösségek) Központját.

3. A Nemzeti Kisebbségek Központjának (Közösségek) helyiségeit vagy annak különálló részeit, valamint azt a telke, amelyen található, tilos kereskedelmi célokra használni.

IV. fejezet. A NEMZETI KISEBBSÉGEK (KÖZÖSSÉGEK) NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSE ÉS KÜLKAPCSOLATAI

20. cikk. Nemzetközi együttműködés a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme terén

1. Ukrajna támogatja a nemzetközi együttműködés fejlesztését a nemzeti kisebbségek (közösségek) jogainak és érdekeinek biztosításával és védelmével kapcsolatos kérdésekben, különösen az e területre vonatkozó többoldalú és kétoldalú szerződések megkötése és végrehajtása révén.

2. Az állami hatóságok hatáskörük keretein belül együttműködnek más államok és nemzetközi szervezetek illetékes szerveivel a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme terén, hozzájárulnak a nemzeti kisebbségekkel (közösségekkel) kapcsolatos kérdések megoldásához, többek között államközi párbeszéd útján.

3. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek tagjai lehetnek a nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek jogainak és szabadságainak biztosításával foglalkozó kétoldalú kormányközi bizottságoknak.

21. cikk. A nemzeti kisebbségek (közösségek) külkapcsolatai

1. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyek és a nemzeti kisebbségek (közösségek) társadalmi egyesületei kapcsolatot tarthatnak fenn az anyaországok képviselőivel, az Ukrajnán kívüli nemzeti társadalmi egyesületekkel, részt vehetnek az érintett nemzetközi nem kormányzati szervezetek tevékenységében.

Ezek a személyek és közhasznú egyesületek külföldi államoktól, magánszemélyektől, közhasznú egyesületektől, alapítványoktól és más külföldi intézményektől a törvényben előírt módon kaphatnak támogatást.

2. A nemzeti kisebbségekhez (közösségekhez) tartozó személyeknek és a nemzeti kisebbségek (közösségek) közhasznú egyesületeinek tilos együttműködni és segítséget elfogadni olyan külföldi államoktól és személyektől, más államok nem kormányzati szervezeteitől, nemzetközi nem kormányzati szervezetektől, alapítványoktól és más

külföldi intézményektől, amelyek tevékenysége Ukrajna függetlenségének felszámolására, az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatására, az állam szuverenitásának és területi integritásának megsértésére, biztonságának aláásására, az államhatalom jogellenes megváltoztatására, háború, erőszak propagálására, etnikai, faji, vallási gyűlöletkeltésre, az emberi jogok és szabadságjogok megsértésére, közegészségügy ellen irányul.

V. fejezet. ZÁRÓ- ÉS ÁTMENETI RENDELKEZÉSEK

1. Ez a törvény a kihirdetését követő hat hónap elteltével lép hatályba[40] [...]

2. Hatályát veszti:

Ukrajna törvénye „A nemzeti kisebbségekről" (1992) [...]

3. Amíg Ukrajnában fennáll a hadiállapot és annak megszűnését (eltörlését) követő hat hónapra a nemzeti kisebbségek (közösségek) ideiglenesen korlátozva van a 7. cikkben meghatározott a békés gyülekezéshez való jog, 14., 18. és 19. cikkben, valamint a 20. cikk harmadik pontjában meghatározott jogok azok esetében, akik etnikai származásuk alapján olyan államhoz kötődnek, amelyet Ukrajnában és/vagy a nemzetközi szervezetek terrorista államként (agresszor államként) ismernek el, amely Ukrajna ellen agresszív cselekményeket követ el.

[...]

Volodimir Zelenszkij
Ukrajna elnöke

40 2022. december 31-én jelent meg a hivatalos közlönyben, tehát 2023. július 1-jétől hatályos.

Csilla Fedinec

Law of Ukraine on National Minorities (Communities) – Content Analysis

On December 13, 2022, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the law "On National Minorities (Communities) of Ukraine". The law establishes the concept of „national minorities (communities)", the rights, freedoms and obligations of persons belonging to national minorities (communities), the specific features of the state policy aimed at the realisation of the rights and freedoms of persons belonging to national minorities (communities). The study analyses how well the legislation meets these requirements.